

Pasefika Ola Manuia

Tou Tino, Tou Fakatokaga, Tou Ataeao

**MINISTRY OF SOCIAL
DEVELOPMENT**
TE MANATŪ WHAKAHIA TO ORA

Fakasologa o Mataupu

Fakatomuaga mai te Minisita	4
Fakatomuaga mai te Pule Aoao.....	7
Fakatomuaga mai te Takitaki o te Potukau Fakateletele a te Pasefika	9
Tino i te Potukau Fakateletele mo te Potukau Iloilo a te Pasefika	10
Tou moemiti	12
Tou Pogai.....	13
Vaega tāua o tou ata fakatū mo ana fakamoemoega	14
Tou galuega fai	18
Pasefika Ola Manuia e fakamalosigina ne fatu fakavae konei	20
Fakamatala MSD.....	23

Te galuega tenei e laisene mai lalo o te Creative Commision Attribution 3.0 New Zealand licence. Ko tena uiga, e saoloto koe o fai sau kopi, tufa kae fakalauefa te galuega tenei, ko te mea fua ke fakaasi ne koe me i te galuega e ate atufenua kae tautali foki koe ki nisi fakanofoga o te laisene.

Ke onono ki se kopi o te laisene tenei, fano ki te <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/nz/>. Fakamolemole ke manatua me sei se ata io me se fakamailoga a te matagaluega io me ko te malo e fakaoga i so se tulaga tela e taia iei mai lalo o fakanofoga o te tulafono Flags, Emblems, and Names Protection Act 1981. Fakaasiga o galuega a te atufenua e tau o fakamau ki pepa kae se koia ne kopi o so se ata io me se fakamailoga.

Tusi Oketopa 2019
Ministry of Social Development
PO Box 1556
Wellington 6140
New Zealand

Telephone: +64 4 916 3300
Facsimile: +64 4 918 0099
Email: info@msd.govt.nz
Web: www.msd.govt.nz
ISSN: 2703-2809 (print)
ISSN: 2703-2817 (online)

Fakatomuaga mai te Minisita

Fakatalofaga mai te Pasefika,

Ia Fepuali 2019 se tulaga e tāua o fakapula atu te fakatūga o te Potukau Fakateletele mo te Potukau Iloilo a te Pasefika kola e galue mo te Minisituli mo Atiakega o Tagata. A potukau e lua konei ne fai o la tusaga tāua i te faitega o te Pasefika Ola Manua – te Ata Fakatū mo te Palani Fakagalue mo Pasefika mai lalo o te Minisituli mo Atiakega o Tagata.

Pasefika Ola Manua e fakasaga tonu loa ki te fakamauaga o avanoaga mo te Minisituli ke toka a ia ki te mafulifulifufi o tulaga o tino Pasefika i Niu Sila. Ka fakaoga ke takitaki kae fakatonutonu kie a fakanofoga mo aso mai mua kae ke fakamalosi foki a te fakataunuga o galuega fakatasi mo io me mo tino Pasefika, kae galue fakatasi foki mo nisi fakapotopotoga, latou kola e se kau ite malo, mo nisi matagaluega kola e fesoasoani ki tino Pasefika.

E lagona ne au te loto malosi i te taumafaiga a te Minisituli ke galue fakatasi a ia mo tino Pasefika ko te mea ke aofia a leo o te tokoukega i te Pasefika Ola Manua. E lagona foki ne au te loto fiafia i te taumafaiga fakapitoa a te Ministuli ke mafai o maua a avanoaga o tino Pasefika katoa i Niu Sila ke fai manatu ki te fakatokaga ote galuega tenei, kae maise, i te fakaokoga o fakamainaga i gana kesekese a te Pasefika.

Pasefika Ola Manua se ata fakatū mo te palani fakagalue tela e kilo mao kae ka fautua malosi ki te Minisituli i aso nei pena foki mo aso mai mua kae koi taumafai a ia o sala auala kola e aoga mo tino Pasefika; e fakalauefa ne ia pefea a te atamai o tino galue i tu mo faifaiga masani pena foki mo te takapili a ia ke mafai o olo tasi mo mafulifulifufi i Niu Sila.

Tena Malu Carmel Sepuloni
Minisita mo Atiakega o Tagata

Fakatomuaga mai te Pule Aoao

Manaaki tangata, Manaaki whānau – matou e fesoasoani ki tino Niu Sila ke ola filemū, malosi kae tutokotasi'.

Pasefika Ola Manuia, te ata fakatū mo te palani fakagalue mo te Pasefika, se saeala mo te Minisituli. Ko te ata fakatū mo te palani fakagalue muamua loa tela ne fakatoka mo tino Pasefika katoa i te levolo tukufakatasi.

Pasefika Ola Manuia ne mafua mai i fautuaga tāua ne fakaasi mai ne tino Pasefika kia matou. Ne fakaasi mai ne latou a mea lei kola e fai ne matou pela foki mo mea kola e tau o fakalei atu. Au ka taumafai o fakamalosi ki tino galue mo fakapotopotoga kola e galue tasi matou ke fakaoga te Pasefika Ola Manuia pela me se pogai tāua ke fuli ei auala e mafaufau kae galue fakatasi matou mo tino, kāiga mo komuniti Pasefika. Ke se gata fua matou i te mafaufau me e tasi fua te pogai io me tokotasi fua te tino. E tau o amanaia ne matou me i so se tino Pasefika tela e ulufale mai i motou mataloa se tino o se kāiga kae ko tena kāiga e aofia i te komuniti lasi a tino Pasefika. Te mainaga i tino Pasefika i te tulaga loa o kāiga kae fakasaga tonu a motou galuega ke fesoasoani ki manakoga o te taulasiga o tino Pasefika e tāua manafai matou e loto tonu ke faite vāsia kae galue fakatasi mo te Pasefika.

A fakamoemoega ne filigina mo te Pasefika Ola Manuia ne mea kola e manatu au me e taua o manako kae maua ne so se tino Niu Sila. A tou kāiga Pasefika e manako ke maua ne latou fesoasoani mai ia tatou kola e fakatāua te ava kae se fakasino tino kae maua foki ne latou i koga kola e filemū, lei kae fakamalosigma a tino iei. E manako latou ke aofia i mataupu kola e pokotia latou iei, ke maua se fesoasoani ke fakaaoga a lotou fakatokaga kae ke fakatonutonu foki loa ne latou a lotou auala ki te manuia.

Avakega o te tulaga o tou galuega fakaasi ke fetaui mo fakamoemoega konei e tau o fai ne tatou. A fakamoemoega kona e olo tasi mo tulaga e tau o maua ne tino katoa i Niu Sila pena foki mo mafuliga lasi e tolou te matagaluega ko te Mana Manaaki (se fautuaga lei i so se taimi), Kotahitanga (galue fakatasi ke lasi atu te lei e maua) mo Kia Takatu Tatou (fesoasoani ki te kiloga mao mo atiakega o tagata pela foki mo te maumea).

Pasefika Ola Manuia ko te kamataga fua. Te galuega tonu loa e faopoopo ne ia te lei ki te auala e sokotaki ei kae fakaoko fesoasoani ki tou komuniti Pasefika, ko te mea ke maua ne latou te filemū, te ola manuia pena foki mo te ola fiafia.

Ke manuia,

Debbie Power
Pule Aoao
Minisituli mo Atiakega o Tagata
(Ministry of Social Development)

Fakatomuaga mai te Takitaki o te Potukau Fakateletele a te Pasefika

“Tākanga ‘etau fohe – galue fakatasi ke maua se fakamoemoega tukufakatasi”

Kia tatou Pasefika e iloa fakatasi ne tatou me i olaga taumafai o tou tino i Aotearoa, fakatau ki tulaga o galuega, ola manuia mo te tokagamalie e manakogina se fuafuaga tela e fetau tonu mo tu pela foki mo faifaiga masani tela e tau kae tumau tena taulia i tulaga mafulifuli o te enivailomene.

Te fakatūga o te Potukau Fakateletele mo te Potukau Iloilo a te Pasefika e fakasino iei a te faka-tāua ne te Minisituli mo Atiakega o Tagata, ke faulu kae ke aofia a moemitiga mo te iloa fakapitoa o tou komuniti mo tou tino galue Pasefika i te fakatokaga o te ata fakatū pena foki mo te palani fakagalue mo Pasefika – Pasefika Ola Manuia.

E fiafia lasi au o fakaasi atu me i te tulaga mafai o tatou Pasefika o fakamaopoopo, sokotaki kae galue fakatasi mo se fakamoemoega tukufakatasi ne sae malosi i te galuega tenei ne fai ne te Potukau Fakateletele mo te Potukau Iloilo a te Pasefika ke oko mai loa ki te taimi nei. E iloa ne au me e ui a tino i potukau konei e kesekese o lotou tulaga mo iloa i feitu tau galuega i Matagaluega a te Malo, Matagaluega se aofia i te Malo pela foki mo komuniti, te fakavae malosi mo te maumea o tou iloga faka-Pasefika ne mafai ei o galue fakatasi matou kae sala ne auala mo pokotiaga tau te Pasefika i se tulaga mautinoa i loto foki loa i te kiloga tela e aofia iei tino katoa.

E lasi kii te galuega e manakogina ki tulaga i atiakega mo fakatelga o tapula faka galue, kae e malosi toku loto i te faka galuegaga lei ke oko mai nei mo te lei ki luga i te Palani Saukatoa mo te palani faka galue a te Pasefika – Pasefika Ola Manuia ka isi sena lei ki luga i te Pasefika pena foki Aotearoa sau katoa mo te saelega ki mua.

Tu'a 'ofa 'eiki atu,

Tevita Filisonu'u Funaki
Takitaki
Potukau Fakateletele a te Pasefika mai lalo
o te Minisituli mo Atiakega o Tagata

Tino i te Potukau Fakateletele mo te Potukau Iloilo a te Pasefika

Potukau Fakateletele a te Pasefika

- Tevita Funaki, Takitaki
- Meleane Burgess
- Dr Diane Mara
- Dr Falaniko Tominiko
- Joseph Liava'a
- Kathleen Tuai-Ta'ufo'ou
- George Van Ooyen
- Mel Harrington
- Seti Talamaivao
- Agnes Sefo
- Sai Lealea
- Gagau Annandale-Stone
- Marie Schmidt

Potukau Iloilo a te Pasefika

- Helen Karati, Takitaki
- Daisy Lavea-Timo
- Pesio Ah-Honi
- Danny Mareko
- Fati Tagoai
- James Aufa'i
- Lui Poe
- Malia Hamani
- Dr Palatasa Havea
- Pati Umaga
- Bob Tiaki
- Amy Minster

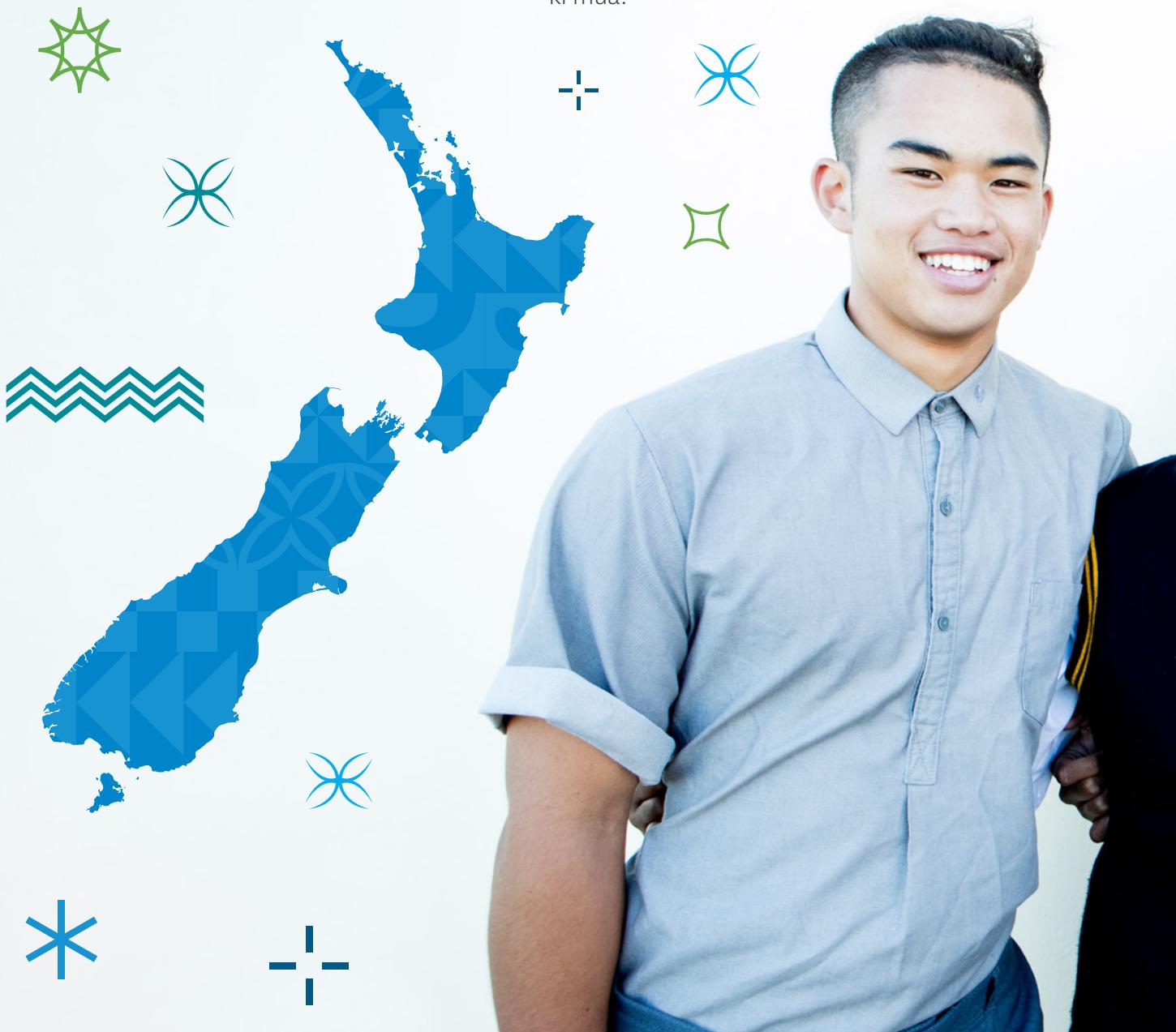
Tou moemiti

Tino, kāiga mo komuniti Pasefika ke ola manua
kae ola fiafia i Aotearoa.

Te uiga o te ‘ola manua’ kia matou, ko matou e manako ke fesoasoani ki te tulaga ke mafai koe o manua, fai mea mafai kae masiki ake koe ki se tulaga tela ko tutokotasi.

Te ugia o te ‘ola fiafia’ kia matou, manafai ko tutokotasi koe e manako matou o fesoasoani kia koe mo te fakamoemoega ke mafai ne koe o fesoasoani ki ou kāiga ko te mea ke maua ne latou katoa te olaga lei kae kausaki ki mua.

Tou Pogai

Ke toe fakamalosi te fakaokoga mo te sokotakiga o galuega fesoasoani a te Ministuli mo tino, kāiga mo komuniti Pasefika, ko te mea ke maua ne latou te filemū, te ola manuia pena foki mo te ola fiafia i Aotearoa.

Vaega tāua o tou ata fakatū mo ana fakamoemoega

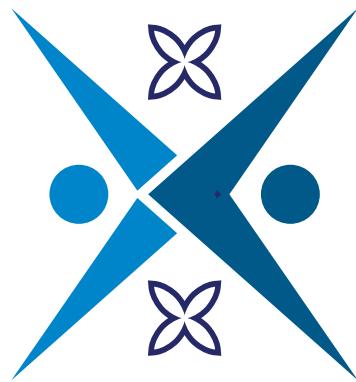
Te auala o tou ata fakatū Te Pae Tawhiti – Tou ataeao e fakasino iei a mafulifuliga kola e manakogina i loto i te matagaluega ke mafai ei o maua ne olaga lei mo tino katoa i Niu Sila.

Pasefika Ola Manua – Tou tino, tou fakatokaga, tou ataeao, e tau o laga tasi ki mafulifuliga o te tou fakapotpotoga Te Pae Tawhiti o fakatakato iei a tino o te Pasefika i te kogaloto o ana atiakega, ona fakamoemoega mo ana ikuga fai.

Vaega tāua e tolu o ata fakatū mo fakamoemoega kona ne filigina pela me ne fakanofoga tāua kola e manakogina ke kamata kiei te fakatinoga o tou moemitiga kae ne mea masani foki loa o tou olaga pela foki mo te olaga mafuta fakatasī tela e taumafai kiei tino Pasefika.

Se fautuaga lei i so se taimi

- » Ka taumafai malosi matou ko tou tino, kāiga mo komuniti Pasefika ke maua ne latou fesoasoani mai ia matou kola e fakatāua te ava kae se fakasino tino kae maua foki ne latou i koga kola e filemū, lei kae fakmalosigina a tino iei i so se sokotakiga a latou mo matou.
- » Ka fakalogo matou, fakamaina fakalei a fautuaga kae fakatoka ne matou a tulaga fesoasoani kola e tauga tonu kae maua foki i te taimi vave mo manakoga o tino, kāiga mo komuniti Pasefika.

Tou fakamoemoega

Tou tino galue kola e aofia i tulaga fesoasoani o te Minisituli e:

- faka-tāua te ava, se fakasino tino kae mata fiafia ki tino, kāiga mo komuniti Pasefika
- amanaia a tu mo faifaiga kae talia ne latou te kesekesega o tino, kāiga mo komuniti Pasefika
- akoako ke mafai ne latou o fakamaina fakalei a fautuaga ke maina kae fakmalosigina ki loto o tino, kāiga mo komuniti Pasefika
- atamai i te galuega kae iloa foki ne latou o fesoasoani malosi ki te fakaleiga tulaga fakamoemoegina mo tino Pasefika.

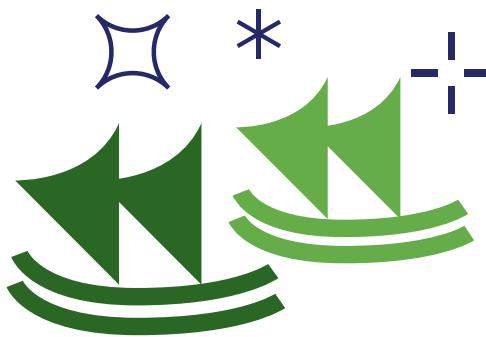
Tou menetia tafa ki luga mo takitaki o te matagaluega:

- mautinoa te galue o latou pela me ne takitaki o te mafuliga ke mafai ei o fakataunu a mea katoa kona mai luga
- fakatoka avanoaga ki tusi, mea fai galuega mo fesoasoani kola e manakogina ke taunu a fakamoemoega kona
- amanaia kae faopoopo te mainaga i te kesekesega i loto i te Pasefika.

Kae fesoasoani ki tino galue ke:

- lei lotou galuega, fakatū kae fakataunu te fakagaluegaga o te Pasefika Ola Manuia
- fakatasi ki manakoga mo fakamoemoega o kāiga pela foki mo tu mo faifaiga masani
- fakamanua tulaga o lotou galuega lei pela foki mo failoga
- aofia katoa i so se avanoaga tela:
 - e fesoasoani ki te iloa o tuu mo faifaiga masani
 - e amanaia kae fakalauefa ne ia te iloa faka-takitaki
 - fakalauefa te iloa o tino galue i mea tau Pasefika ke mafai ei o fakatele ki mua o lotou tulaga tau galuega.

Galue fakatasi ke lasi atu te lei e maua

- » E maina ia matou te tāua o vāsia mautinoa mo tino, kāiga mo komuniti Pasefika ko te mea ke fakalasi atu te lei e maua i tulaga fakamoemoegina.
- » E taumafai matou ke aofia a tino, kāiga mo komuniti Pasefika pela me ne vaega fakatāua i ikuga, ata atiakega mo te fakatelega, fakatūga mo te fakataunuga o so se mea tela e pokotia iei Pasefika kae fakatoka foki ne matou ne koga kola e maua ei te filemū kae ke mafai foki ei o lagona o lotou leo.
- » E amanaia ne matou te tulaga o tou tino galue Pasefika e fai i te fakamalosiga o vāsia mo tou komuniti Pasefika.

Tou fakamoemoega

Tou tino galue kola e aofia i tulaga fesoasoani o te Minisituli:

- malamalamā i iloga tāua mo te kesekesega o tino, kāiga mo komuniti Pasefika i te levolo o fakai, akūga o fakai mo te levelo tukufakatasi kae ke fakamaonigina te galue fakatasi mo latou
- e maua ne latou a mea fai galuega mo tulaga fesoasoani ke mafai ne latou o fakataunu o lotou tiute
- e galue fakatasi mo nisi matagaluega pela foki mo fakapotopotoga kola e fesoasoani kae fakamaoni ki te fakaleiga o fakamoemoega mo te Pasefika
- malamalamā me i tino Pasefika e iloa ne latou a mea kola e tauga tonu mo Pasefika kae fakamalosi te galue fakatasi ke fesoasoani ki tino Pasefika ke fai mea mafai, tala te mafaufau kae ke fai loa ana ikuga totino
- fili, fakaoga kae fakamaina atu ki foitino tāua ko te mea ke tai fakalei atu tulaga fakamoemoegina o tino, kāiga mo komuniti Pasefika
- fakaoga tino Pasefika i so se mea tela e pokotia iei Pasefika.

Tou matagaluega fesoasoani e:

- fakaaloalogina, fakatalitonugina kae tāua i te lotou iloa mo te apo i te faiga o galuega fesoasoani ki o lotou komuniti kae maua ne latou a tulaga fesoasoani ke mafai o fakalauefa te iloa, faopoopo te tulaga mafai o fai galuega kae ke tumau foki te fesoasoani
- tala te mafaufau i te fakatokaga o te ata fakatū, fakatūga mo te fakataunuga o lotou polokalame fesoasoani
- fakamalosi ke fakamaina fakalei a vaega kesekese o fesoasoani mo tino Pasefika.

Tou matagaluega e:

- fakaaloalogina, fakatalitonugina kae tāua i te lotou iloa mo te apo i te faiga o galuega fesoasoani ki o lotou komuniti
- fakamalosi ke fakamaina fakalei a ata fakatū galuega kola e tauga tonu mo tino Pasefika
- fetau tonu mo te galuega, maina i tu mo faifaiga masani kae fakamaina fakalei a te tusaga faopoopo tela ka fai ne latou mo te fakaleiga o tulaga fakamoemoegina mo te Pasefika.

Tou menetia tafa ki luga mo takitaki o te matagaluega:

- amanaia te tulaga o tino galue Pasefika i loto i lotou komuniti e pena foki mo te tāua o lotou fautuaga ke mafai o fakalasi atu te sokotakiga e auala atu ite Minisituli
- mautinoa te galue o latou pela me ne takitaki o te mafuliga ke mafai ei o fakataunu a mea katoa kona mai luga
- fakatoka avanoaga ki tusi, mea fai galuega mo fesoasoani kola e manakogina ke taunu a fakamoemoega kona.

Fesoasoani ki te kiloga mao mo atiakega o tagata pela foki mo te maumea

- » Matou e galue fakamaoni mo vāsia i te kiloga mao pela foki mo tupe fakamaua kola e fesoasoani ki moemitiga mo fakamoemoega kola e tala iei te matafaufau o tino Pasefika ko te mea ke maua te ola manua mo te ola saoloto o tino, kāiga mo komuniti Pasefika i Aotearoa.
- » Ka fakatoka foki ne matou a tulaga fesoasoani mo te atiakega o tagata ki fenua o te Pasefika.

Tou fakamoemoega:

Tou tino galue kola e aofia i tulaga fesoasoani o te Minisituli:

- fesoasoani ki tino, kāiga mo komuniti Pasefika ke maua:
 - tulaga fakaaloalo
 - galuega lei mo te olaga
 - tokaga malie i feitu tau sene (kae ke isi se atamai e manakogina ke fakatumau te lei tenei)
 - toka koga nofo
 - lei vāsia o tino
 - fautuaga pela foki mo avanoaga kesekese
 - tulaga fesoasoani fakateagaga, fakaakaokoga mo te fakamalosiga
- filifili kae fesoasoani ki sokosokoga o tino ke fakaoso Pasefika ke fano ki mua kae ola manua
- filifili kae fesoasoani ki tino, kāiga mo komuniti Pasefika ke salasala avanoaga o fakatele pisinisi kae/io me galue loa mo latou kae/io me fakagalue pisinisi foliki
- fakatumau vāsia mo matagaluega pela foki mo latou kola e aofia i galuega fesoasoani ke fakatele polokalame kola e avake ne latou tulaga o te atamai pena foki mo te fai mea mafai mo tino, kāiga mo komuniti Pasefika
- filifili kae fakamalosi avanoaga ke galue fakatasi i vāsia o matagaluega kote mea ke mafai o fesoasoani ki tino, kāiga mo komuniti Pasefika ke mafai o oko ki te tapula o lotou moemitiga i te kiloga mao.

Tou menetia tafa ki luga mo takitaki o te matagaluega:

- mautinoa te galue o latou pela me ne takitaki o te mafuliga ke mafai ei o fakataunu a mea katoa kona mai luga
- fakatoka avanoaga ki tusi, mea fai galuega mo fesoasoani kola e manakogina ke taunu a fakamoemoega kona
- amanaia me e isi ne avanoaga ke fakamalosi atiakega tumau mo tagata i tou fenua Pasefika.

Tou galuega fai

I te tou faiga malaga o fakatoka ke fakatū kae faite *Pasefika Ola Manuia* e aofia iei sautalaga tāua mo tou tino, kāiga mo komuniti Pasefika i te leva e tasi te tausaga. *Pasefika Ola Manuia* e aofia iei i leo kae fakatāua a sautalaga fakatasī a tatou. Tou galuega fai ka fakatonutonu kie i te Minisituli i te taimi nei pena foki mo aso mai mua kae koi taumafai a ia o sala auala kola e aoga mo tino Pasefika kae takapili ke mafai o olo tasi mo mafulifuliga i Niu Sila.

E iloa ne matou me e uke taumafaiga lei koi fakatū io me ko fakagalue i motou ofisa i fakai pela foki akūga fakai kola e fesoasoani ki te fakataunuga o te Pasefika Ola Manuia.

A motou taumafaiga ka fakasaga malosi ki vaega lasi o galuega konei:

Mo tino mo kāiga Pasefika

Galuega kola e:

- ✖ faite enivailomene kola e isi se alofa, mata fiafia kae filemū
- ✖ fesoasoani ki te kamataga o vāsia mo va faka-taugasoa fakamaoni
- ✖ avake te tulaga fai mea mafai (i tino takitokotasi pela foki mo komuniti)
- ✖ fakalei atu te fakamauaga tumau o fale kola e tauga tonu ki te olaga lei
- ✖ faka uke atu avanoaga tumau mo galuega
- ✖ fakalei atu vaega kesekese ote fakataunuga o fesoasoani kola e olo tasi mo manakoga kesekese o tino, kāiga mo komuniti Pasefika
- ✖ faite polokalame kola e tala iei te mafaufau kae mautino aiei te puipuiga faka te foitino pela foki mo tu mo faifaiga masani ki luga i tino, kāiga mo komuniti Pasefika
- ✖ fakamalosi vaega o fesokotakiga kola e iloa iei a manakoga kesekese o tino, kāiga mo komuniti Pasefika.

Mo tino galuega kola e aofia i tulaga fesoasoani o te Minisituli

Galuega kola e:

- ✖ fakalei atu tulaga tokaga malie o te ola lei, i te mafaufau, foitino, mo te olaga fakateagaga
- ✖ fakauke atu avanoaga i akoakoga mo nisi faoopopoga mo tino Pasefika
- ✖ faite avanoaga ke amanaia kae tufa atu a iloa o tino takitokotasi i te gana mo faifaiga masani a te Pasefika
- ✖ faite avanoaga ke fesoasoani kae fakaoga polotieki tumau mo atiakega o tagata i atufenua o te Pasefika manafai e tau
- ✖ fakalei atu/fakamalosi galuega fai pela foki mo fakateleletelega a matagaluega
- ✖ fakalei atu tulaga o te pukega o fakamatatalaga, tusiga o lipoti mo te fakaasiga o manatu i sautalaga.

Mo komuniti

Galuega kola e:

- ✖ fakalei atu a taumafaiga masani mo:
 - tulaga fesoasoani fai fakatasi
 - fakamafuaga o tulaga fesoasoani
 - fakagaluegaga o tulaga fesoasoani
 - fakatauatuga o tulaga fesoasoani
 - tusiga o lipoti, puipuiga mo te iloiloga o tulaga fesoasoani
- ✖ fakamaina fakalei te uiga o te ‘tulaga fesoasoani mo Pasefika’
- ✖ fakataunu i väsia fakataugasoa o galuega masani
- ✖ ke mautinoa e isi ne fonotaga a tino galue, tino o te Pasefika, kāiga mo fenua io me ko fakapotopotoga ke faipati ki luga i tulaga kola e taua ki te Pasefika ke ati aka iei ata fakatuu, atiakega mo fakatelega o fakatokaga tumau mo te Pasefika
- ✖ iloilo avanoaga mo va faka-taugasoa fou
- ✖ fakalei atu tulaga iloilo mo sukesukega
- ✖ faite avanoaga tumau mo galuega ke mafai ei tino, kāiga mo komuniti Pasefika o olo ki mua kae ola
- ✖ fakalei atu/fakamalosi galuega fai pela foki mo fakateleletelega a matagaluega
- ✖ avake te tulaga fai mea mafai.

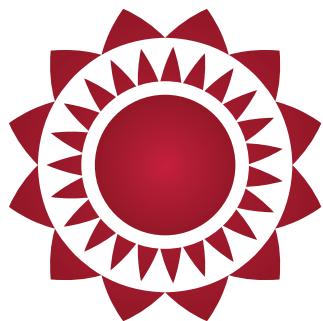

Pasefika Ola Manuia e fakamalosigina ne fatu fakavae konei

Taliaga o tu mo faifaiga masani

Ka amanaia ne matou me i te Pasefika se tukutasiga o atufenua tutokotasi mo lotou iloga keseke kae isi mea tāua ote olaga e tai pau. E amanaia te tāua o lotou gana, tu mo faifaiga masani pela foki mo uiga fakaasi kae taumafai ko mea konei ke faulu ki loto i tulaga fesoasoani mo galuega fai a te Minisituli.

Olaga fakateagaga

Olaga fakateagaga se fatu tulimanu o fakavae tāua pena foki mo te lei o te mafaufau i tino Pasefika. Tou ekalesia mo kaulotu i Aotearoa nei ne foitino tāua i komuniti kola e fakaoga ne matou ke fesoasoani ki te fakataunuga o fakamoemoega mo te atiakega o tagata Pasefika.

Kāiga

Ka amanaia ne matou me i tino Pasefika e nofo tasi i matakaiga. Te kāiga ko te fakavae o te komuniti mo te olaga masani. So se tino e aofia i se kāiga ka ko so se kāiga e tu ki se tino. Tenei e maua mai iei te iloga mo te aofia. Gafa mo te sokoga ki se koga e aofia iei fakasologa o kāiga fakatasi mo mea pela foki mo tino kola ko moe atu.

Fai mea tonu

Ka fai ne matou te mea tonu i so se galuega e fai ne matou. Ka fakamalosi ne matou ko tino ke saga tonu ki feitu o te fai mea tonu, fakatalitonugina kae fakaaloalogina. Ka taumafai matou me i mea konei e fai mo Pasefika e tonu kae lei kae fetaui foki mo manakoga o tino, kāiga mo komuniti Pasefika.

Me i te alofa o tino Pasefika e lauefa te uiga kae aofia iei a pati pela mo te fai o te tiute, fakapelepele mo te alofa fakamaoni. Se mea e faka-tāua ki olaga o tatou tino, kāiga mo komuniti Pasefika kae se mea foki mautinoia i otou uiga fakaasi i väsia o te tino ki te sua tino.

Lei sauksatoa

E taumafai matou ko te motou fesoasoani mo te tulaga fano ki mua o tino, kāiga mo komuniti Pasefika e nofo ki te lei sauksatoa. Ko galuega fesoasoani katoa a matou e avake ne latou tino Pasefika ke ola manuia i Aotearoa.

Galue fakatasī

Ka taumafai matou ki o motou galuega katoa e fai fakatasī kae aofia foki iei tino Pasefika (ne Pasefika, mo Pasefika kae fakatasī foki mo tino Pasefika).

Fakamatala MSD

Te pogai tāua o te Minisituli mo Atiakega o Tagata ko te manaaki tangata, manaaki whānau – matou e fesoasoani ki tino Niu Sila ke ola filemū, malosi kae tutokotasi.

Te Minisituli se matagaluega fakapitoa a te Malo, mo ana ofisa mai te fakai ko Cape Reinga ki Stewart Island kae fanatu ki te saegala ke oko ki Chatham Islands.

E silia atu mo te miliona o tino e sokotaki mo matou i tausaga katoa. E fesoasoani matou ki tino i so se tulaga. E taumafai malosi matou ke malamalama kae fakasoko ne matou a tino ki so se fesoasoani ki te mea e mafai ne matou. Mo nisi tino ne fesoasoani tau sene; ka ko nisi e manako ki ne fesoasoani ke toe mafai latou o maua galuega. E mafai o isi se tino se katoatoa e fia maua se fesoasoani i se vaitaimi toetoe io me se galuega tumau ko te mea ke mafai a ia o ola i se olaga tutokotasi kae fakaaloalogina, se kāiga e pokotia i te fakasauā, se tino e manakogina te fakalafi mo se fale māfanafana kae malō, se tamaliki e fia maua se na kaitalafu sene, se mātua e fia maua se fesoasoani tau sene ki te tausiga o fanau io me se tino matua Niu Sila tela e taumafai ke maua se na sene tausi mai ana tusaga galue kola ko oti ne fai.

Te motou galuega e se fai tokotasi fua. E galue fakatasi matou mo nisi matagaluega kesekese, fakapotopotoga mo potukau i loto i komuniti kola e lasi te atamai mo sokoga ko te mea ke mafai o maua se mafuliga tūmau i olaga o tino.

Ka fia maina koe i te motou fakamoemoega fakamolemole ko faitau ki te Fakatokaga o te Fakamoemoega a matou: <https://www.msd.govt.nz/about-msd-and-our-work/publications-resources/corporate/statement-of-intent/index.html>

Vaega faopoopo ki fakamatlagaga o motou galuega fai, fesoasoani tau galuega mo nisi fesoasoani mai ia matou e mafai o maua i te www.msd.govt.nz.

MSD611TUVALUAN OCT 2019

**MINISTRY OF SOCIAL
DEVELOPMENT**
TE MANATŪ WHAKAHIA TO ORA